

24

ADV N-M ededelingen

DRIEMAANDELIJKS
TWEDE TRIMESTER 2009

Dit is het vierentwintigste nummer van de *ADVN-Mededelingen*. Deze publicatie wil u op de hoogte brengen en houden van de werking van het ADVN in al zijn aspecten: het algemeen beheer, de aanwinsten in de collecties, de dienstverlening, de projecten en publicaties, de huisvesting enz. De *ADVN-Mededelingen* zijn gratis en worden u op verzoek toegestuurd.

Het ADVN is een archief-, documentatie- en onderzoekscentrum. Vanuit een open maatschappelijke geest en gesteund op een wetenschappelijke methodologie, verzamelt, bewaart en beheert het ADVN het erfgoed over de Vlaamse beweging in haar brede historische en thematische context. Tot de brede context van dit veiliggestelde erfgoed behoren de nationale bewegingen als maatschappelijk-filosofisch verschijnsel, inbegrepen de thema's die daarmee zijn verbonden of ervan afgeleid zijn (zoals culturele identiteit, migratieprocessen, nieuwe sociale bewegingen).

Het verleden is een beproefd bouwwerk van zoveel fouten en nog meer gebreken. Torsend tegelijk met verve wat nog komen moet, vandaag, morgen, overmorgen.

| Bijdragen |

Luc Boeva, Tom Cobbaert, Koen De Scheemaeker,
Sophie Gyselincx, Liliane Joos, Koen Verbruggen,
Frans-Jos Verdoodt & Rita Verelst

| Digitale beeldbewerking |

Ann Van Gastel & Koen Van Keer

| Fotografie |

Peter Maes, Gentbrugge

| Vormgeving |

Ann Van Gastel

| Coördinatie |

Sophie Gyselincx

| Administratie |

Marleen Deridder

| Druk |

New Goff, Mariakerke

| Verantwoordelijke uitgever |

Frans-Jos Verdoodt
Massemssteenweg 321.A, 9230 Massemen

ADVN - ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26

BE-2018 Antwerpen 1

[T] +32 [0]3-225 18 37

[F] +32 [0]3-226 64 05

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be

postrekening: 000-1587760-64

bankrekening: 419-8059591-83

bouw- en renovatiefonds: 419-8059599-91

Beter een ezel op de grond dan een geleerde in de grond

Mi vò on âno chu toupa tyè chavin din têra.

Als u die uitspraak kunt lezen, uitspreken en begrijpen, dan vangt u meteen twee vliegen in één klap. U steekt een ferme wijsheid op én u spreekt tegelijk een mondje francoprovençal. En wie zou zo'n interessante combinatie van praktisch verstand en multiculturaliteit links laten liggen? Niemand natuurlijk, want zo'n fraai verwoorde wijsheid verveelt nooit. En meertaligheid maakt daarenboven iemand zoveel keren meer mens. Daar hebben wij in België wel enige ervaring mee. Een keuze tussen een geleerde en een ezel is natuurlijk geen echte keuze. Tenzij u die keuze beschouwt als een voorbeeld van waardevolle onzin. Overigens kunnen die geleerden nog altijd laten weten dat de berichten over hun dood schromelijk overdreven zijn, zoals de Amerikaanse satirische schrijver Mark Twain ooit reageerde op de persberichten die zijn 'in memoriam' brachten.¹

Daarenboven beminnen sommigen, conform een parafrase op de Italiaanse 'élitaire' dichter Petrarca, de dode geleerden meer dan de levende geleerden.²

Cultuurpessimisme omtrent onze tijdgeest en de mensen met wie wij leven, blijkt nochtans niet nodig. Althans niet volgens de Leuvense politicoloog Marc Hooghe. "Normen en waarden stellen het prima", concludeert hij uit een onderzoek dat uitgevoerd werd door het Nederlandse Sociaal en Cultureel Planbureau. De professor erkent wel dat genoemd onderzoek betrekking heeft op Nederland en "niets [zegt] over de situatie in ons land", omdat vergelijkende studies ontbreken. Als Hooghe desondanks de Nederlandse conclusies overneemt, dan is het omdat hij veronderstelt dat het in Vlaanderen en België niet anders zal zijn. Maar ook omdat hij zich nadrukkelijk wil afzetten tegen het pessimisme dat blijkt uit een recent gepubliceerd boek van een door Hooghe als conservatief beschouwd politicus, met een sterke flamingantische reflex bovendien. Afwachten wie het gelijk langs zijn kant zal hebben zodra het Nederlandse onderzoek ook in Vlaanderen en België wordt overgedaan.³ Misschien zullen wij daar niet al te lang moeten op wachten, want maatschappelijk en/of politiek getinte onderzoeken zijn een heel bloeiend en productief bedrijf geworden in onze tijd. Wel met overproductie, zoals in de automobielsector.

Tot zover de cultureel-maatschappelijke barometers. Voor de financiële en algemeen economische problemen – en zelfs voor de geopolitieke – hebben wij die instrumenten op dit ogenblik niet

echt nodig. Wij voelen die op onze huid, zoals de vochtigheid in de lucht en de pollen in de bomen en de heesters. Hendrik Conscience voelde destijds in zijn *Leeuw van Vlaanderen* ook aan de dreigende luchten dat er in 1302 zwaar politiek onheil op komst was: "de roode morgenzon blank twijfelachtig in het Oosten, en was nog met een kleeed van nachtwolken omgeven..."⁴

Het gehele dagelijkse leven hing toen af van de clash tussen dynastieën en stedelijke milities. Vandaag is dat soort afhankelijkheid verdwenen, vandaag zorgt de staat voor ons, naast de sociale economie. Ruim zevenhonderd jaar later liggen de verhoudingen dus helemaal anders. En "Gott sei dank kan der Staat nicht pleite gehen!", schreef het Duitse *Die Welt* nog recentelijk. Dat was ter illustratie van een cartoon, waarop twee, breed lachende captains of industry – of politieke top-lui? – onverschillig voorbij een bedelende politiemans lopen.⁵

FRANS-JOS VERDOODT | VOORZITTER VAN HET ADVN

(1) Mark Twain, pennaam voor Samuel Langhorne Clemens (1835-1910), is de auteur van de zeer bekende roman *De Avonturen van Tom Sawyer*. Hij was een populair 'inciviek' satiricus, maar genoot wel de vriendschap van veel politieke en industriële leiders.

(2) Francesco Petrarca (1304-1374), schreef in het Latijn, was verbonden aan het pauselijk hof in Avignon en verbleef in Fontaine de Vaucluse, waar de meeste van zijn beroemde lyrische gedichten mee verbonden zijn. De hier geparafraseerde uitspraak – "hoe Petrarca het gezelschap van de doden nu en dan boven die van zijn levende vrienden plaatste. De doden zijn minder luidruchtig" – wordt geciteerd in J. Pieters, *De tranen van de herinnering*, Amsterdam, 2005, p. 201.

(3) M. Hooghe, Wij worden niet egoïstischer. Normen en waarden stellen het prima, in: *De Standaard*, 24-25 december 2008, pp. 20-21.

(4) H. Conscience, *De Leeuw van Vlaanderen*, Brussel, 1838, p. 1.

(5) *Die Welt*, donderdag 30 oktober 2008, p. 6.

Het Kuifje-album *De Juwelen van Bianca Castafiore* werd in 2006 door Casterman in het francoprovençal of arpitain bressan uitgegeven.
© Hergé/Moulinart 2009

JEUGD-, JONGEREN- & STUDENTENBEWEGING 't Stormt als de Blauwvoet vliegt!

*"Er zijn maar weinig landen waar de jeugdbeweging zo lange tijd een zo diepe invloed heeft uitgeoefend als in Vlaanderen. Daarvan getuigen niet alleen het enorme ledenaantal, maar ook het feit dat veel toonaangevende figuren op cultureel, politiek, sociaal en godsdienstig vlak hun jeugdbewegingsjaren uitdrukkelijk beschouwen als een belangrijke leerschool voor hun later maatschappelijk engagement."*¹

Dit citaat van de Leuvense professor Louis Vos benadrukt de unieke positie en het belang van de jeugdbewegingen binnen onze Vlaamse maatschappij. De archieven van die verenigingen vormen dan ook een zeer waardevolle bron voor het historische onderzoek.

Het ontstaan van jeugdwerk in Vlaanderen

De eerste vormen van jeugdwerk in Vlaanderen zijn te situeren in de tweede helft van de 19de en het begin van de 20ste eeuw. Onder invloed van nieuwe filosofische en pedagogische opvattingen werd onder meer het onderwijs uitgebreid en werd de leerplicht in 1914 opgetrokken tot de leeftijd van 14 jaar. Die maatschappelijke veranderingen creëerden een nieuwe levensfase tussen kindertijd en volwassenheid. Het begin van de jeugdwerking in België moet dan ook gesitueerd worden vanaf het einde van de 19de eeuw, toen vooral de Katholieke Kerk bij de nieuwe sociaal-maatschappelijke groep haar rangen poogde uit te breiden.

(1) L. Vos, *Jeugdbeweging*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, p. 1650.

AVNJ-optocht langs de Meir in Antwerpen [jaren 1930].
[ADV N, VFA1034]

Vaandeldragers tijdens een AVNJ-optocht in Antwerpen [jaren 1930].
[ADV N, VFA1036]

Tot aan de Eerste Wereldoorlog was het vooral de Vlaamse katholieke studentenbeweging, met als koepels de Vlaamsche Studentenbond (1877), het Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (1890) en het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS) (1903), die de meeste jongeren rond zich wist te verzamelen. Maar ook initiatieven in de buurlanden vonden hun weg naar Vlaanderen. De invloed van de Duitse Wandervogelbeweging en de padvinderij (scouting) van luitenant-generaal Baden Powell in Engeland hebben evenzeer bijgedragen tot de ontwikkeling van de jeugdbewegingen in Vlaanderen.

Na de Eerste Wereldoorlog waren er in Vlaanderen drie grote jeugdbewegingen: de katholieke jeugdbeweging, de scouts en de socialistische jeugdbeweging. De scoutsgroepen waren dan wel katholiek maar vonden hun oorsprong niet in die stroming, wel in de ideeën en methodes van Baden Powell.

De katholieke jeugdbeweging daarentegen bestond uit verschillende groepjes en organisaties, die vanaf 1903 door het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond (AKVS) werden overkoepeld. De aanvankelijk goede relatie tussen

het AKVS en de kerkelijke overheid liep na de Eerste Wereldoorlog onherstelbare schade op toen het binnen het studentenverbond tot onenigheid kwam tussen de Vlaams-nationalistische leiding en de meer gematigde vooroorlogse cultuurflaminganten. De leiding van het AKVS wist de verschillende groepen binnen het studentenverbond van haar visie te overtuigen waardoor de Vlaams-nationalistische strekking binnen het verbond de bovenhand haalde. Hierdoor brak de kerk met het AKVS (1925) en richtte zij in 1928, mede onder impuls van de Katholieke Actie (KA), de jeugdvereniging Katholieke Studentenactie (KSA) op. Die Katholieke Actie was het nieuwe initiatief van de kerk om de maatschappij en de jeugd in het bijzonder van bovenuit opnieuw naar zich toe te trekken. Het verbond, in de jaren dertig omgedoopt tot het Algemeen Katholiek Diets Studentenverbond (AKDS), verloor hierdoor een groot deel van haar leden.

Onder impuls van de Katholieke Actie werd in 1928 ook het Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA) opgericht, die de vele al bestaande katholieke organisaties, zoals de Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ) en KSA, opnieuw ging overkoepelen. In deze periode moet ook het ontstaan

Dietsche Meisjesscharen (DMS), s.d.
[ADV N, VLB26/4]

Linkerpagina. Groepsfoto van het hoofdbestuur van het AKVS, 1928-1929. [ADV N, VFB1176]

Klaroerblazer. Dietse Blauwvoetvondels (DBV) op kamp, s.d. [ADVN, VFA973]

beleven van de godsdienst in plaats van het onderricht ervan. Van al deze groepen ontptopten vooral de KSA en de Chirojeugd zich tot populaire Vlaamsgezinde jeugdbewegingen.

Niet enkel de katholieke zuil probeerde door jeugdwerk de jongeren voor zich te winnen. Ook de andere maatschappelijk-filosofische stromingen ondernamen stappen om de jeugd aan zich te binden. Bij de socialisten ontstonden er na 1945 allerlei nieuwe socialistische jeugddiensten die werden overkoepeld door het Socialistisch Jeugd-

van de Chirojeugd worden gesitueerd. Die jeugdvereniging bouwde verder op de traditie van de negentiende-eeuwse patronaten, maar werd in 1934 sterk vernieuwd door E.H. Jos Cleymans die op dat moment algemeen secretaris van het JVKA was. Hij voerde onder meer de Christus-Koninggedachte in die aan de basis ligt van de naam van deze nieuwe jeugdvereniging (de Griekse letters chi: Christus en ro: rex, koning). Ook legde hij de nadruk op spelen in openlucht en het

Een leerling van de NSJV-kaderschool (Vilvoorde) wordt gemeten buiten op de bordes van het kasteel Orban, s.d. [ADVN, VFA1052]

verbond. De Liberale Jeugd werd in 1961 herdoopt tot het Nationaal Jeugdverbond voor Vrijheid en Vooruitgang en sloot daarmee dichtert aan bij de politieke partij. Ook binnen de Vlaamse beweging bouwde men verder aan een eigen jongerenwerking, al dan niet als onderdeel van het dominante katholieke jeugdwerk.

Na de Tweede Wereldoorlog ging men bovendien rekruteren bij jongeren beneden de 14 jaar, wat belangrijke gevolgen had voor

Geüniformeerde jongens van de NSJV-kaderschool (Vilvoorde) dragen een boomstam voor een grote vlaggenmast, s.d. [ADVN, VFA1055]

Marcherende leden van De Zilvermewuwtjes, s.d. [ADVN, VFA5921]

het ledenaantal. In 1950 telde de katholieke jeugdbeweging nog net geen 80 000 leden, vijftienvintig jaar later waren er maar liefst 222 000 jongeren aangesloten. In de tweede helft van de jaren 1970 kende het ledenaantal een algemene terugval. Hierdoor ging men op zoek naar een nieuwe formule die onder meer werd gevonden in het mengen van de tot dan afzonderlijke jongens- en meisjesafdelingen en het afwijzen van een autoritaire aanpak. Het is ook in deze periode dat het verdwijnen van de traditionele Vlaamsgezindheid bij de grote jeugdbewegingen in gang werd gezet.

Vlaams-nationalistische jeugdverenigingen

Het netwerk van de vele Vlaams-nationalistische jeugdverenigingen in het verleden is een verwarrende en op het eerste zicht ondoorzichtige doolhof. Ontelbare groepen werden opgericht, fuseerden, scheidten zich af of werden weer opgedoekt.

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog waren er hoofdzakelijk twee jeugdverbanden. Het eerste was het reeds genoemde AKDS, dat zijn werking vanaf april 1937 verderzette als het Dietsch Jeugdverbond (DJV). De naamswijziging betekende het einde van een interne reorganisatie: het verbond kreeg een strakke

hiërarchische structuur waarbij men de werking probeerde uit te breiden tot de niet-studerende Vlaams-nationale jeugd. Het ledenaantal bleef echter beperkt tot een tweehonderdtal, verspreid over twee universitaire kernen en enkele lokale afdelingen. Het Dietsch Jeugdverbond streefde naar de realisatie van een Dietse volksstaat, zoals het Verbond van Dietse Nationaal-Solidaristen (Verdinaso, 1931) en het Vlaams Nationaal Verbond (VNV, 1933), maar wees elke vorm van partijpolitiek af. Het tweede verbond was het Algemeen Vlaamsch Nationaal Jeugdverbond (AVNJ). Het werd in 1928 gesticht als koepel voor de

Vlaams-nationalistische turnkringen, verweerkorpsen en trekkers- en volksdansgroepen. In 1934 sloot het zich na moeizame onderhandelingen onder de leiding van de arts Hilaire Gravez aan bij het Vlaams Nationaal Verbond.

Het AVNJ vormde dus de jeugdvereniging van de partij. Het DJV daarentegen benadrukte net zijn partijpolitieke onafhankelijkheid. Hierdoor liepen gesprekken tot samenwerking in de tweede helft van de jaren 1930 spaak. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, kon het DJV zijn onpartijdige opstelling niet langer handhaven. In de loop van het voorjaar van 1941 werden het DJV, het Jong-Dinaso, de Vlaamsche Jeugd – opgericht met Duitse steun – en de Rex-Jeugd in Vlaanderen opgenomen binnen het AVNJ. Later dat jaar groepeerden het AVNJ, de Dietsche Meisjesscharen (DMS), het Vlaams Instituut voor Volkskunst (VIVO) en de Vlaamse Jeugdherbergcentrale (VJHC) zich in de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen (NSJV). Binnen de jeugdbeweging groeide de onvrede met de houding van het VNV ten opzichte van de Duitse bezetter. Vooral vanuit hun godsdienstige en Dietse overtuiging, verenigden sommige leden zich in dissidente geheime genootschappen zoals Nederland Eén! en het Diets Eedverbond.

In 1943 besloot de Duitse bezetter tot de oprichting van de Hitlerjeugd Vlaanderen. Het leidde tot een verdere desintegratie van de Vlaams-nationalistische jeugdbeweging. Het NSJV hield in de laatste oorlogsjaren de facto op te bestaan. De Dietsche Blauwvoetvendels (DBV) en de Dietsche Meisjesscharen (DMS) zetten als afzonderlijke

8
Groep meisjes van het Blauwvoetjeugdverbond (BJV) in Solbad Hall, Tirol (Oostenrijk) tijdens een Verschaeve-herdenking [25 juli 1958]. [ADV.N, VFA8535]

jongens- en meisjesafdeling hun werking verder met een eigen leiding.

Het einde van de oorlog betekende het einde van de gestructureerde Vlaams-nationalistische jeugdbeweging. Toch duurde het niet lang of gelijkgezinde jongeren zochten elkaar op en vormden groepjes zoals het Antwerpse Sint-Arnoutsvendel en De Brusselse Zilvermewtjes. Die laatstgenoemde groep met aalmoezenier pater Max Wildiers, ging in de zomer van 1945 reeds op bivak. Het ledenaantal van die nieuwe initiatieven bleef echter zeer beperkt.

In 1947 werd het Jeugdverbond der Lage Landen opgericht. De vereniging had tot doel de verschillende groepjes rond het tijdschrift *Vive le Gueux* bijeen te brengen. In dit blad, een initiatief van Jan Olsen en Staf Vermeire dat aansloot bij de Groot-Nederlandse traditie van bv. Nederland Eén!, voerde men de discussie of dit nieuwe jeugdverbond zich al dan niet diende aan te sluiten bij de traditionele jeugdbewegingen. Die keuze betekende echter het opgeven van hun zelfstandigheid en het aanvaarden van de toenmalige staatsstructuur. Er werd uiteindelijk besloten een nieuw uitgesproken Groot-Nederlands en katholiek Jeugdverbond der Lage Landen

op te richten. Het Jeugdverbond was evenwel geen lang leven beschoren: het viel als gevolg van interne strubbelingen reeds in 1949 uit elkaar. Een groep rond Staf Vermeire ging verder onder de naam Algemeen Diets Jeugdverbond (ADJV). Twee jaar later werd de breuk met de achterban van Jan Olsen gedeeltelijk hersteld. Het Rodenbachvendel van Olsen werd aldus ontbonden en sloot zich aan bij het ADJV. Toen in 1957 de Katholieke Jeugdscharen Jong-Vlaanderen op hun beurt aansloten, voerde men opnieuw een naamsverandering door: het ADJV werd het Blauwvoetjeugdverbond (BJV). Toch werd het BJV reeds in 1961 ontbonden. Enerzijds werden de algemene richtlijnen van de verbondsraad door de afdelingen minder en minder opgevolgd. Anderzijds kwam het Blauwvoetjeugdverbond onder druk te staan door de

concurrentie van zowel het in 1956 opgerichte en beter uitgebouwde Verbond van Blauwvoetvendels (VBV) als van het pas gestichte Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ). Een aantal leden van het BJV kon zich bij die ontbinding niet neerleggen en ging over tot de oprichting van het Algemeen Diets Jongerenverbond (ADJoV) dat samen met het Verbond van Blauwvoetvendels-Verbond Vlaamse Meisjesscharen (VBV-VVM) vanaf 1963 overkoepeld zou worden door de Blauwvoetfederatie.

Het VNJ werd in 1960 opgericht door Jaak Van Haerenborgh in Antwerpen. Het had tot doel de vele naoorlogse Vlaams-nationalistische jeugdverenigingen te groeperen en zo eenheid te brengen. Het snelle succes van de vereniging kan vooral worden verklaard door de strakke organisatie van het verbond en de verdeeldheid die op dat moment heerste bij de Blauwvoeterie. Vele voormalige BJV-afdelingen maakten daarom de overstap naar het nieuw opgerichte VNJ. Werden in de jaren 1970-1980 de meeste van die groeperingen ontbonden, er waren ook nieuwe initiatieven. In 1975 werd vanuit het Verbond van Nederlandse Werkgemeenschappen Were Di de vereniging Grensland opgericht. Dit genootschap had de bedoeling de Nederlandse identiteit te bevorderen door jeugdkampen te organiseren in de grensgebieden van de Nederlandstalige gemeenschap. De aanhoudende inmenging van Were Di resulteerde in 1982 in het

ontslag van een groot deel van de leiding. Vanuit die groep werden langs de oprichting van de vzw Oranjejeugd de jaarlijkse kampen verdergezet. Uit het VNJ maakte zich gedurende een korte periode een dissidente groepering los onder de naam Algemeen Vlaams Nationaal Jeugdverbond (AVNJ).

Vandaag is het Vlaams Nationaal Jeugdverbond de enig overgebleven Vlaams-nationalistische jeugdbeweging met een structurele werking op landelijk vlak.

Jeugdverenigingsarchieven in het ADVN

Het ADVN ontvangt geregeld overdrachten van archiefmateriaal dat op de een of andere manier aan de Vlaams-nationalistische jeugdbeweging is gerelateerd. Hetzij onder de vorm van een relatief goed afgebakend verenigingsarchief, hetzij als onderdeel van een persoonsarchief. Zoals gebruikelijk voor verenigingsarchieven, bevatten de meeste jeugdbewegingsarchieven ledenlijsten en dossiers over financiën, vorming en activiteiten.

Voor de vooroorlogse periode beschikt het ADVN over archiefmateriaal over het AKVS, het AKDS en het DJV. Die stukken zitten verspreid over verschillende persoonsarchieven en het archief van de Stuurgroep Oud-AKVS (BE ADVN AC440), de vereniging voor oud-leden. Archiefmateriaal van het NSJV vindt men terug in de persoonsarchieven van John Caremans (BE ADVN AC651) en Walter Bouchery (BE ADVN AC242). Ook omtrent Nederland Eén!, het Diets Eedverbond, de Dietsche Blauwvoetvendels en de Hitlerjeugd Vlaanderen bevinden zich stukken in diverse persoonsarchieven.

Archieven uit de naoorlogse periode zijn het talrijkst aanwezig in het ADVN. Enkele belangrijke jeugdverenigingsarchieven zijn die van het Sint-Arnoutsvendel (BE ADVN AC323), het ADJV (BE ADVN AC454), het BJV (BE ADVN AC455), de Blauwvoetfederatie (BE ADVN AC495), de Oranjejeugd (BE ADVN AC691), het VNJ (BE ADVN AC806) en afdelingen van die verenigingen. Archiefmateriaal over andere jeugdverenigingen als het ADJoV, het VBV-VVM, het AVNJ, de Vlaamse Jeugd, de Vrijbouter en Grensland is terug te vinden in verschillende persoonsarchieven. Daarenboven bezit het ADVN de archieven van een aantal drijvende krachten in de naoorlogse jeugdbeweging zoals Staf Vermeire (BE ADVN AC150), Jaak Demeester (BE ADVN AC438), Jaak Van Haerenborgh (BE ADVN AC316), Ledy Broeckx (BE ADVN AC797) e.a. [kvb]

Affiche die werd ontworpen ter gelegenheid van 35 jaar VNJ, 1996.
[ADVN, VAFA2070]

Bronnen bij deze bijdrage: M. Cailliau, *Een prinsenvolk waardig. Historiek van en terugblik op het Algemeen Diets Jongeren Verbond (ADJoV)*, Ieper, 2007; M. Cailliau & P. Meeus, *Historiek van dertig jaar heelnederlandse jeugdwerking. Van het ADJV tot Oranjejeugd (1962-1992)*, Turnhout, 1993; L. Gevers, *Bewogen jeugd. Ontstaan en ontwikkeling van de Katholieke Vlaamse studentenbeweging (1830-1895)*, Leuven, 1987; B. De Wever, *Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*, Tielt-Gent, 1995; M. Van Hoorebeek, *Oranjedassen 1944-1961: geschiedenis van het Algemeen Diets Jeugdverbond*, Antwerpen, 1986; K. Verbruggen, *Inventarisatie van jeugdbewegingsarchief: problematiek en praktijk toegepast op enkele Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen*, Brussel, VUB, licentiaatsverhandeling, 2008; L. Vos, *Bloei en ondergang van het AKVS: geschiedenis van de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging, 1914-1935*, Leuven, 1992; L. Vos, *Jeugdbeweging*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, pp. 1560-1568; J. Belis, *De Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen voor en na de Tweede Wereldoorlog. Doorstart of nieuw begin? 1945-1961*, Antwerpen, UA, licentiaatsverhandeling, 2006.

O QUAE MUTATIO RERUM!*

Het Katholiek Vlaamsch Oud-Hoogstudentenverbond

Het Katholiek Vlaamsch Oud-Hoogstudentenverbond (KVOHV) behoort tot de traditie van oud-hoogstudentenbonden waarvan de eerste in 1886 van start ging. Zo werd onder impuls van Emiel De Visschere in december 1886 de Oud-Hoogstudentenbond van West-Vlaanderen opgericht. In navolging van West-Vlaanderen werden er ook oud-hoogstudentenbonden opgericht in de vier andere Vlaamse provincies. Samen bleezen ze in 1907 de voormalige Vlaamse Katholieke Landsbond nieuw leven in onder de naam Katholieke Vlaamse Landsbond (KVL). Het voornaamste strijdpunt van de oud-hoogstudentenbonden was de ver-nederlandsing van het onderwijs en van de Gentse universiteit. Wegens de oorlog en de deelname aan het activisme van tal van vooraanstaanden hielden de meeste bonden na 1918 op te bestaan. Reeds vanaf 1924-1925 werden naar aanleiding van de Leuvense studentenrevolte, nieuwe oud-hoogstudentenbonden opgericht in Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen. Zij kwamen evenwel nooit tot een krachtenbundeling, terwijl de naoorlogse KVL onder de leiding van Frans Van Cauwelaert een veel bredere beweging was geworden. De afwezigheid van een actieve oud-hoogstudentenbond bleef niet onopgemerkt voor het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV). Voorzitter Piet Meuwissen richtte in 1933 de Oud-Studentenbond

De eerste *Tijdingen van het KVOHV* verschenen vanaf juli 1937 in het weekblad *Nieuw Vlaanderen*. Voor niet-abonnees werden deze berichten tot augustus 1939 driemaandelijks in een bundel onder dezelfde titel uitgegeven. Vanaf dan kreeg de achterzijde van *Nieuw-Vlaanderen* de ondertitel *Mede Orgaan van het Katholiek Vlaamsch Oud-Hoogstudentenverbond*. [ADV.N, VY900073 en VY900000]

Leuven (OSB) op. In Antwerpen werd twee jaar later een Katholieke Vlaamse Oud-Hoogstudentenbond (KVOHB) gesticht. De

twee verenigingen vonden elkaar al snel en smolten op 8 maart 1936 samen tot het Katholiek Vlaamsch Oud-Hoogstudentenverbond (KVOHV). Het KVOHV werd van meet af aan georganiseerd als een landelijke federatie met een centrale raad en vijf gouvondens. Het secretariaat was in handen van de Brusselse advocaat Andreas Van Houwe, die het in september 1938 aan algemeen secretaris Jozef Custers overdroeg. Van 1936 tot 1940 was Hendrik van de Wijer voorzitter van het KVOHV. Als drijvende kracht achter *Nieuw Vlaanderen*, een onafhankelijk Leuvense initiatief met rechtse intellectuele inslag, zorgde hij ervoor dat dit weekblad de spreekbuis werd van het KVOHV. Hoewel het tijdschrift pas van juli 1937 officieel het orgaan van het KVOHV werd, leunden zowel de oud-hoogstudentenbond als het tijdschrift inhoudelijk meteen dicht bij elkaar aan. Beide streefden naar federalisme en een concentratie van rechtse Vlaamse en katholieke krachten. In de zomer van 1936 organiseerden ze trouwens, samen met de KVL, een succesvol Congres van de Vlaamse Concentratie. Een daaropvolgend gepland congres over federalisme ging uiteindelijk niet door. Het KVOHV organiseerde verder politieke diners met vooraanstaande tafelsprekers, centrale voordrachten over actuele thema's en publiceerde brochures over het taalstatuut in het leger en de 'kolonisatie' van Vlaanderen. Daarnaast bleef het KVOHV contact houden met het KVHV, onder meer

DE GROOT-NEDERLANDSE BEWEGING

Arie W. Willemsen en de Vlaamse beweging

op de jaarlijkse Vlierbeekfeesten, waar in 1938 een overkoepelend Vlaams Academisch Verbond werd opgericht.

De Tweede Wereldoorlog betekende het einde voor de actieve werking van het KVOHV. In 1950 werd in Antwerpen opnieuw een Vlaams Oud-Hoogstudentenverbond opgericht, ofschoon er onder voorzitterschap van Corneel Heymans in maart 1951 een algemene vergadering van het KVOHV werd georganiseerd. Beide verenigingen versmolten in mei 1951 tot het Algemeen Vlaams Oud-Hoogstudentenverbond (AVOHV), dat vanaf 1960 het Verbond der Vlaamse Academics (VVA) zou heten. Het archief van het KVOHV (BE ADVN AC819) werd onlangs (her)ontdekt en door het ADVN ontsloten. Gevormd door secretaris Jozef Custers, omvat het archief voornamelijk de periode 1938-1940. Via Jozef De Troyer kwam het archief in de jaren 1970 bij VVA-voorzitter Pieter Carpentier terecht. Na zijn overlijden werd het samen met zijn persoonlijk archief (BE ADVN AC817) en het archief van VVA Antwerpen (BE ADVN AC818) aan het ADVN overgedragen. Het archief van het KVOHV bevat uitgebreide briefwisseling betreffende de algemene werking en de centrale raad. Dossiers over de bestuursvergaderingen, de afdelingen, ledenwerving en activiteiten vervulden samen met knipsels over standpunten en andere katholieke studentenbewegingen dit boeiende archief. [rc]

Vanuit de Vlaamse beweging is steeds toenadering gezocht tot onze noorderburen. Die Groot-Nederlandse gedachte is enerzijds te verklaren vanuit de historische politieke eenheid van de Nederlanden onder de Bourgondiërs en de gemeenschappelijke strijd tegen bijvoorbeeld de Spaanse Habsburgers. Anderzijds werd deze gedachte gevoed door het taalnationalisme uit de negentiende eeuw. De Groot-Nederlandse beweging streefde aanvankelijk naar de politieke hereniging van de Zeventien Provinciën. Hoewel die aspiratie behouden bleef, verschoof na de Tweede Wereldoorlog de concrete aandacht naar de culturele samenwerking tussen Nederlanders en Vlamingen. Een van de spilfiguren bij deze uitwisseling tussen Noord en Zuid was professor Arie W. Willemsen.

Arie Wolter Willemsen werd op 29 januari 1930 geboren in Terwolde, Nederland. Na zijn middelbare schooltijd studeerde hij geschiedenis aan de Rijksuniversiteit in Utrecht. Daar kwam hij in contact met Pieter Geyl die optrad als zijn promotor voor een proefschrift over het Vlaams-nationalisme. Zijn dissertatie werd in 1958 gepubliceerd onder de titel *Het Vlaams-nationalisme 1914-1940* en was de eerste geobjectiveerde en wetenschappelijke studie over het Vlaams-nationalisme die na de Tweede Wereldoorlog verscheen. De Vlaamse beweging zou Willemsen niet meer loslaten.

Toen Willemsen in december 2003 overleed,

werd zijn persoonsarchief (BE ADVN AC596) door de familie overgedragen aan het ADVN. De schenking bestond uit meerdere verhuisdozen die na verwerking werd herleid tot drie strekkende meter archief. Het persoonsarchief is vooral van belang voor de studie van de Groot-Nederlandse gedachte na de Tweede Wereldoorlog. Het weerspiegelt duidelijk dat Willemsen gedurende zijn hele leven betrokken was bij talrijke initiatieven ter bevordering van de culturele samenwerking en integratie tussen Nederland en Vlaanderen. Zo vinden we stukken terug

*Refrein van het oud-hoogstudentenlied "O, alte Burschenhertlichkeit", in het Nederlands bewerkt tot "Oude Roldersklacht".

Toespraak door Arie W. Willemsen tijdens de voorstelling van *Twintig Eeuwen Vlaanderen*, Brussel, 9 mei 1972. [Foto, ADVN, 2004/033]

van het Algemeen Nederlands Verbond waarvan hij zowel hoofdbestuur lid was als eindredacteur van *Neerlandia*. Tevens was Willemsen betrokken bij de Stichting Algemeen Nederlands Congres, de redactie van *Ons Erfdeel*, de Willem de Zwijgerstichting, de Nederlandse Taalunie en de stichting voor de Culturele Integratie van Noord en Zuid. Daarnaast zetelde hij in de jury voor de uitreiking van de Joost van den Vondelprijs en was hij zowel in Nederland als in Vlaanderen een veel gevraagd spreker. Willemsen liet geen kans onbenut om de culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen aan te moedigen. Naast het pendelen tussen zijn job in de Koninklijke Bibliotheek van 's-Gravenhage en de vele vergaderingen en lezingen in Vlaanderen, schreef hij talrijke bijdragen voor allerlei boeken en tijdschriften. Willemsen was ook nauw betrokken bij de samenstelling van de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* en schreef twee delen van het overzichtswerk *Twintig Eeuwen Vlaanderen (1830-1914 en 1914-1940)*. [kvb]

MICHEL VANDEKERCKHOVE

“België is gebouwd op het geduld van de Vlamingen”

Met deze woorden eindigde Michiel Vandekerckhove zijn redevoering op 23 september 1950, tijdens een buitengewoon congres van de Christelijke Volkspartij (CVP), waar hij verslag uitbracht als voorzitter van de onderzoekscommissie belast met de koningskwestie. Door de controversie rond zijn eindrapport verliet Vandekerckhove een jaar later het politieke leven en bouwde hij een loopbaan uit in de magistratuur. Bij de Kortrijkse rechtbank van koophandel werd hij achtereenvolgens referendaris (1951-1970) en voorzitter (1970-1979). De Vlaamsgezindheid van Vandekerckhove wortelde in het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS). Hij was lid van de

bond in Tielt, waar hij zijn humaniorastudies deed. Tijdens zijn universiteitsopleiding in Leuven, waar hij het licentiaatsdiploma in de wijsbegeerte (1929) en het doctoraat in de rechten (1932) behaalde, sloot hij zich aan bij het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV). Dit was de opstap naar het voorzitterschap, in oktober 1931, van de Vereeniging voor Volkenbond en Wereldvrede. In 1933 begon Vandekerckhove zijn beroepsloopbaan van 18 jaar in de advocatuur, eerst in Moeskroen en nadien in Kortrijk. Hij engageerde er zich binnen het flamingantische verenigingsleven, onder meer in het bestuur van het Davidsfonds. Ook was hij actief bin-

Bijeenkomst van het Jeugdfrent in Brussel in 1938 (Michiel Vandekerckhove tweede van rechts).
[BE ADVN AC654 – Archief Michiel Vandekerckhove]

nen de werking van West-Vlaanderen Taalgrens (1935) en kwam hij er in contact met Flor Grammens. In diezelfde periode werd hem een politiek mandaat aangeboden voor het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), dat hij weigerde. Als pionier van de Katholieke Actie vond Vandekerckhove aansluiting bij het Jeugdfront en ijverde hij gedurende de periode 1936-1939 voor een vernieuwde katholieke partij. Als medestichter van het dagblad *De Leie* werd hij voorvechter van de Vlaamse Concentratie en van de vorming van een Vlaamse staat. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog verzette hij zich tegen elke vorm van collaboratie en hij sloot zich aan bij de Groupe Demain (1941-1944) van Tony Herbert, die geen gewapend maar een moreel en intellectueel verzet propageerde. Na de bevrijding wees hij een onderscheiding af en hij weigerde ook zijn medewerking aan de repressie. Hij werd wel lid van de Consultatieve Commissie voor Geïnterneerden voor de regio Kortrijk. Na de oorlog speelde Vandekerckhove een vooraanstaande rol bij de redactie van het nieuwe partijprogramma en bij de oprichting van de CVP. Samen met onder meer Renaat Van Elslande, was hij één der stichters van het weekblad *'t Westen* dat als spreekbuis van de Vlaamse vleugel binnen de CVP functioneerde. De ontgoocheling over de afwikkeling van de koningskwestie dreef hem echter uit het politieke leven. Hij bleef zich niettemin engageren voor Vlaamsgezinde initiatieven door bestuursfuncties op te nemen in onder meer de Kultuurraad voor Vlaanderen, het Egmontkomitee Zuid- en Midden-West-Vlaanderen, de Stichting Lodewijk De Raet en het Algemeen Komitee

Vlaanderen-Komen (AKVK). Het door het ADVN verworven archief Michel Vandekerckhove (BE ADVN AC654) werpt een licht op zowel het private als het politieke en professionele leven van Michiel Vandekerckhove. Zijn via de advocatuur

aangescherpte taalvaardigheid en welbespraaktheid blijken eens te meer uit de talrijke bijdragen, toespraken en redevoeringen, niet het minst betreffende de Vlaamse beweging. [1]

Ontwerp van het hoofdartikel door Michiel Vandekerckhove op de voorpagina van het tweede nummer van *De Leie* van 20 februari 1937. [BE ADVN AC654 – Archief Michiel Vandekerckhove, D12603]

Desnoods kan ik ook Frans schrijven

“Desnoods kan ik ook fransch schrijven. Maar mijn taal is nu eenmaal vlaamsch, en daar schaam ik mij ook bij den koning niet voor. Ik schrijf in 't vlaamsch naar iedereen, tenzij als 't positief onbeleefd zou zijn. Er zijn meer lieden die vlaamsch kennen, als ge wel denkt.”

In die zelfverzekerde termen schreef de Vlaamse missionaris-van-Scheut Leo Bittremieux (1880-1946) in 1911 vanuit Belgisch Kongo naar zijn broer Jozef Bittremieux (1878-1950), hoogleraar dogmatiek en wijsbegeerte in Leuven. De missionaris was zelf een geleerde man en zijn brief had betrekking op zijn voornemen om de resultaten van zijn in (de kolonie uitgevoerde) linguïstische onderzoek te publiceren in de *Revue Congolaise*. Dat tijdschrift was een pendant

van *Onze Congo*, een publicatie die, via een aantal gereputeerde redacteurs-wetenschappers over een degelijke intellectuele ruggengraat beschikte.

De assertieve en rechttoe rechtaan in elkaar getimmerde zeggingswijze van Bittremieux was wellicht meer overtuiging dan pose. De scheutist, die zich toelegde op de studie van de inlandse talen én de sociaaleconomische structuren van de Congolese gemeenschappen, beseftte dat zijn onderzoeksresultaten belangrijk waren. Daardoor zouden de Franstaligen in zijn ogen *“verplicht zijn het vlaamsch werk te lezen of als zij geen vlaamsch kennen, onder te doen voor de Vlamingen”*.

In zijn bijdrage *Scheutist en linguïst Leo Bittremieux en zijn visie op taalgebruik in 1910-1914* beschrijft Luc Vandeweyer hoe vlot de katholieke missionaris Leo Bittremieux gedijde in zijn rol als observator en promotor van de taal en de cultuur van de Mayombe.

Hij beschouwde die belangstelling en die bewuste bevordering overigens als zijn evidente plicht: *“Om dezelfde reden dat we 't vlaamsch voorstaan in Vlaanderen...”*.

Leo Bittremieux zou 'zijn volk' slechts tijdelijk verlaten, namelijk in 1915 toen hij als aalmoezenier fungeerde in een Belgisch koloniaal expeditiekorps dat optrok tegen de Duitse kolonie Kameroen.

In *Het tumultueuze politieke leven van Leo Augusteyns. Radicaal-liberaal en Vlaamsgezind volksvertegenwoordiger (1906-1919), activist, Vlaams-nationalist, antifascist* beschrijft Harry Van Velthoven het controversiële – en

Leo Bittremieux, 1926.
[Foto, ADVN, VFA9019]

Leo Augusteyns, s.d.
[Prentbriefkaart, ADVN, VPR130]

in wezen tragische – politieke parcours van de liberale politicus Leo Augusteyns (1870-1945).

Controverse en tragiek liggen vaak in elkaars nabijheid en in elkaars verlengde. En dat was ook bij Augusteyns het geval. De politicus behoorde in Antwerpen tot de liberale arbeidersbeweging van voor de Eerste Wereldoorlog. Die stond daar – tegen de algemene opinie en verwachting in – sterker dan de socialistische en christen-democratische gelijkgezinden. Uitgerekend omdat die liberale arbeidersbeweging zich als ambitieuze deelpartij van de reguliere liberale partij opstelde, kon haar boegbeeld Leo Augusteyns het Belgische parlement betreden. Zijn flamingantisch en zijn republikeins en radicaal-liberale profiel maakte hem echter

tot een lastpost voor de liberale kopstukken van zijn regio. Augusteyns kon die tegenstelling mentaal aan. Maar tragisch werd wel het feit dat zijn (gematigd) activisme hem na de Eerste Wereldoorlog een justitiële veroordeling én zijn politieke rechten kostte. Onrechtstreeks zou dat activistische verleden hem nog een tweede maal een pijnlijke ervaring opleveren: hij belandde na de Eerste Wereldoorlog in het Vlaams-nationalisme, waar hij weliswaar een aparte (antiautoritaire en 'antifascistische') plaats innam, maar anderzijds toch een beroep deed op de Bormscommissie.² Dat kwam hem, korte tijd voor hij overleed, opnieuw op een verlies van zijn burgerlijke en politieke rechten te staan.

Geen echte tragiek maar een ietwat vreemdgeladen controversiële sfeer ligt gespreid over de loopbaan van de katholieke politicus Wilfried Martens (°1937). Martens huwde in 2008 uitgerekend met de CVP-politica – en net als hijzelf minister van staat – Miet Smet (°1943), aan wie hij in 1999 de leiding van de CVP-lijst voor Europa had moeten afstaan. Wat Martens ooit als een complot vanwege zijn partij brandmerkte. Met die partij had Martens bijna gedurende zijn gehele loopbaan een moeilijke verhouding gekend. Overigens was het een des te opvallender feit dat diezelfde Martens op het einde van 2008 zijn partij op de regeringssporen moest handhaven, waar zij dreigde af te glijden. Rekening houdend met het politieke klimaat van die dagen, zou men zelfs kunnen stellen dat die sporen dreigden te eindigen tegen de stevige stootblokken van een eindstation.

In zijn *De oude karavaan trekt voorbij. Wilfried Martens, zijn politieke generatie, zijn herinneringen* onderstreept Frans-Jos Verdoodt dat Martens' lange, soms hobbelige politieke loopbaan verweven was met de rode lijn van het 'unionistisch federalisme'. In navolging van de latere Volksunie-politicus Maurits Coppieters (1920-2005), had hij die doelstelling gelanceerd vanaf het platform van de Vlaamse Volksbeweging (VVB). Wilfried Martens was in wezen een nationalist, maar liet zich daar zeer ongaarne op voorstaan, omdat die kwalificatie hem (begrijpelijkerwijze) als premier en als vertrouweling van de dynastie zeer zeker zou geschaad hebben. In Martens' loopbaan was er echter een periode aanwezig waarin de problematiek van de rimpelloze verhouding met het establishment zich (nog) niet stelde. Het was de tijd toen Martens het moest stellen zonder 'bloedgroep' noch drukingsgroep binnen de katholieke partij en dus met de eigen vuisten de poorten moest openbreken.

Karikatuur door Brassier n.a.v. de Waalse staalcrisis in 't Pallieterke, jg. 39, 26 mei 1983, nr. 21, p. 1. [ADV.N, VY900002]

Met betrekking tot die periode in zijn loopbaan stelt zich de vraag waarom hij wilde – noch kon – aansluiten bij de Volksunie, die in volle electorale opgang was en daarenboven grotendeels de emanatie was van zijn politieke gedachtegoed. Martens had daarenboven een belangrijke rol vervuld in de organisatie van de Vlaamse 'Marsen op Brussel' (1961, 1962, 1963), en de 'Vlaamse dag' op de wereldtentoonstelling van 1958. Tijdens datzelfde jaar 1958 had hij op de radicaal flamingantische IJzerbedevaart in Diksmuide een beklijvende redevoering gehouden 'namens de jeugd'.

Een minder zichtbare – maar niet minder ingrijpende – strijd voor de emancipatie van de Vlaamse bevolking en haar volkstaal wordt beschreven in de bijdrage van Paul Janssenswillen *Vernederlandsing voor de eindstreep? De taalsituatie in het middelbaar onderwijs voor jongens in Limburg tijdens het interbellum*.

Daarin herinnert de auteur eraan dat Vlaanderen in 1932 – door de invoering van de eentaligheid van Vlaanderen – weliswaar een wettelijke regeling bekam voor de aloude eis van de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs, maar dat die verworvenheid geenszins het einde inluidde van het

Franstalig middelbaar onderwijs in Limburg. Zowel in het openbaar onderwijs als in het katholiek onderwijs bleef de tweetaligheid de norm.

En daar was vaak een plausibel (geachte) motivatie voor ter beschikking: de ligging van de school ten opzichte van de taalgrens, een Franstalige of verfranse stad in de relatieve nabijheid of de immanente aanwezigheid van Franstalige leerlingen in de school. De praktische gevolgen daarvan lieten zich raden: het Koninklijk Atheneum van Tongeren sloot pas in 1951 zijn Franstalige afdeling, het Klein Seminarie van Sint-Truiden deed dat pas in 1961.

De wet op de administratief-taalkundige organisatie van het middelbaar onderwijs was inmiddels wel reeds eenendertig jaar oud.

Zoals wij in de casus-Wilfried Martens hebben vastgesteld, beukte de brede Vlaamse beweging sinds de vijftiger jaren van vorige eeuw steeds heviger op de (halfgesloten) poort van de taalwetgeving. Die ging tijdens de zeventiger jaren volledig en definitief open.

De huidige actoren van het onderwijs in Vlaanderen kunnen zich dat begrijpelijkerwijze niet meer herinneren. Laat staan dat zij het zich kunnen voorstellen. [rv]

Wetenschappelijke tijdingen, jg. 68, 2009, nr. 2

- (1) Een recensie-artikel m.b.t. twee gelijktijdige publicaties van Daniël Vanacker, *Een averechtse liberaal. Leo Augusteyns en de liberale arbeidersbeweging en Van activist tot antifascist. Leo Augusteyns en het Vlaams-nationalisme*, Gent, 2008.
- (2) De Bormscommissie – of Herstelcommissie – werd in 1940 door het Duits Militair Bestuur in België opgericht, met het doel financiële schadevergoeding of herstel in rechten toe te kennen aan de veroordeelde activisten (van de Eerste Wereldoorlog).

Abonneren op *Wt*

U kunt zich abonneren op *Wt* door overschrijving van het abonnementsgeld op rekeningnummer KBC 733-0215290-77.

Abonnementsgeld:

- binnenland: 23 euro
- buitenland: 28 euro
- steunabonnement: 25 euro

Nieuwe abonnees ontvangen gratis het bijzondere *Wt*-nummer 2001/4 met daarin de bibliografie van *Wetenschappelijke tijdingen* (selectieve bibliografie 1935-1979, volledige bibliografie 1980-2000).

Cover van prospectus van het Sint-Hubertuscollege in Neerpelt, ca. 1914. [Archief Sint-Hubertuscollege, Neerpelt]

Wetenschappelijk onderzoek in de leeszaal van het ADVN

Jaarlijks ontvangt de leeszaal van het ADVN een aanzienlijk aantal bezoekers, die in het kader van een wetenschappelijk project (artikel, boekpublicatie, doctoraatsstudie of tentoonstelling) een onderzoek voorbereiden over onderwerpen die verband houden met het Vlaams-nationalisme, de Vlaamse beweging, de nationale bewegingen in Europa, de Vlaamse migratie, identiteit enz. Het ADVN wil dat historigrafisch wetenschappelijk onderzoek zoveel mogelijk stimuleren en bekendmaken. Het biedt daarom vorsers o.m. de kans hun onderzoek te registreren op de website van het ADVN. Ook langs de *ADV-N-Mededelingen* willen wij voortaan geregeld informeren over lopende onderzoeksprojecten.

Een van die onderzoeksprojecten gaat uit van het Soma (Studie- en documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij). Het wordt geleid door wetenschappelijk medewerkers Evert Peeters en Bruno Benvido en behandelt de oorlogsherinnering: *‘Collaboratie en verzet: spiegelbeelden of geminipuleerde herinnering?’*.

In dit project wordt de veelvormige herinneringscultuur bestudeerd die zich in de decennia na de Tweede Wereldoorlog tot op vandaag in België ontwikkelde. Er wordt onder meer onderzocht in hoeverre Vlamingen en Franstaligen tijdens die periode, zoals het zo vaak wordt voorgesteld, een verschillende kijk op de oorlog hebben ontwikkeld. Zo wordt bestudeerd welke rol de noties ‘collaboratie’ en ‘verzet’ speelden in wederzijdse identificatieprocessen in Noord en Zuid. Tegelijk wordt de vraag gesteld of de oorlogsherinnering niet door méér

dan één breuklijn werd verdeeld. Waren er twee oorlogsherinneringen of ging het om een *patchwork* van méér verhalen (Vlaams-katholiek, Belgisch-patriottisch, verzets-, judeocide, communistisch)? Zo wordt ook de vraag gesteld naar het precieze statuut van de Belgisch-nationale herinnering.

Bestonden er, ondanks die verschillen, toch ook geen belangrijke overeenkomsten tussen de verschillende oorlogsherinneringen? Er wordt onderzocht, bijvoorbeeld, in hoeverre deze oorlogsherinneringen verankerd bleven in oude tradities, voortbouwden op vooroorlogse politieke identiteiten of op een herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. Ook wordt bestudeerd of deze Belgische oorlogsherinnering vanaf de jaren 1980 inderdaad ‘oploste’ in een globaal herinneringskader waarin de begrippen ‘mensenrechten’, ‘totalitarisme’ en ‘genocide’ centraal kwamen staan. Deze complexe oorlogsherinneringen worden bestudeerd op vier terreinen: de herdenkingscultuur, de politieke strijd, de populaire en academische oorlogsgeschiedenis en ten slotte, voor zover mogelijk, de audiovisuele media. Niet alleen wordt de vraag gesteld wat er werd herdacht en herinnerd, maar ook door wie, binnen welke politieke en institutionele kaders en met welke technische middelen. [SG & EP]

Onderzoek registreren kan langs www.advn.be (de bezoeker - steunpunt historiografie - onderzoek registreren)

De eerste bijeenkomst van de Scientific Council van NISE

Zoals reeds beschreven in *ADV-N-Mededelingen* nr. 21, is NISE een historigrafisch, heuristisch en archivalisch project van het ADVN. Het wil de comparatieve studie van de nationale bewegingen in Europa bevorderen. De Wetenschappelijke Raad is het beleidsbepalend en -opvolgend orgaan. De eerste internationale vergadering van de raad ging op 13 mei 2009 door in het ADVN in Antwerpen. Aansluitend op de vergadering werd, in samenwerking met het tijdschrift *Wetenschappelijke tijdingen*, een debatnamiddag georganiseerd rond het zogenaamde drie fasen-model van prof. dr. Miroslav Hroch (Karelsuniversiteit Praag). Het betreft hier een verklaringsmodel voor de evolutie van de nationale bewegingen in Europa. Na de uiteenzetting van de Tsjechische historicus zelf, toetsten prof. dr. Bruno De Wever en dr. Antoon Vrints (beiden Universiteit Gent) het model aan de geschiedenis van de Vlaamse beweging. Daarna volgde een interessant debat waaraan verschillende aanwezigen in de zaal deelnamen. Ten slotte lichtten prof. dr. James Kennedy (Universiteit Edinburgh) en prof. dr. Joep Leerssen (Universiteit Amsterdam) hun projecten toe: respectievelijk over het liberale aspect in de nationale bewegingen van Schotland en Quebec, en het SPIN-project over romantisch nationalisme. In een volgende *ADV-N-Mededelingen* zal een verslag van de vergadering en de debatnamiddag verschijnen. [LB]

Meer informatie langs www.nise.eu

Herculesproject Odis

Met de steun van de Herculesstichting, werken de Universiteit Antwerpen en de Katholieke Universiteit Leuven aan een onderzoeks- en innovatieprogramma voor de ontwikkeling van de on-line Odis-databank (ODIS, Onderzoekssteunpunt en databank intermediaire structuren in Vlaanderen). Het programma heeft tot doel de contextuele webdatabank te ontwikkelen tot een informatieknooppunt in een breed netwerk van gegevensverzamelingen, met meer en gebruiksvriendelijke onderzoeksondersteunende functies binnen een duurzame, eigentijdse technische omgeving. Concreet houdt dit de koppeling in van de

ODIS-databank aan verscheidene bibliotheek- en archiefcatalogen, het creëren van vereenvoudigde invoertoeegangen, het aanbieden van een hogere gebruiksvriendelijkheid in de publiekscatalogoog met o.m. GIS-software en een meertalige zoekomgeving. Bovendien zal in de toekomst een nieuwe module worden vervaardigd voor de beschrijving van erfgoedrelicten en -gehelen (bv. gebouwen en sites). Net zoals de andere entiteiten van de databank, zullen ook de gegevens aangaande relicten worden verbonden met de ermee verbonden structuren (bv. bouwheer, eigenaar), personen (bv. architect) en bronnen (publicaties en archivalia). Het project loopt tot juli 2011.

Meer informatie langs www.odis.be

Vijfde Pil-van Gastelprijs voor Geschiedenis

De driejaarlijkse Pil-van Gastelprijs voor Geschiedenis is reeds toe aan zijn vijfde editie. De prijs richt zich tot alle academische disciplines die een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren tot een vernieuwend inzicht in de diverse aspecten van de Vlaamse beweging. Gevraagd wordt een oorspronkelijke en wetenschappelijk verantwoorde studie. De prijs loopt over de periode 2007-2009. Bijdragen dienen uiterlijk op 4 januari 2010 ingediend te worden. De laureaat ontvangt, behalve de geldprijs van 6000 euro, eveneens een portret van Emiel Pil, uitgevoerd door Gerard Alsteens (GAL).

Het volledige reglement van de Vijfde Pil-van Gastelprijs kan worden nagelezen op www.advn.be (rubriek: projecten in uitvoering) of aangevraagd worden langs marleen.abelshausen@advn.be.

25 jaar

Het ADVN bestaat 25 jaar (opgericht 21 maart 1984). Vijfentwintig jaar bestaan betekende tegelijk vijfentwintig jaar groeien. Die ontwikkeling zal centraal staan tijdens de bijzondere bijeenkomst op 10 november aanstaande, tijdens de voorstelling van een boek over Maurits Coppieters. – Maurits Coppieters was de eerste voorzitter van het ADVN. Het ADVN was slechts één van de talrijke organisaties waarin Maurits Coppieters (1920-2005) zich heeft geëngageerd, als bestuurder, als ondervoorzitter, als voorzitter. Daarnaast blijft zijn naam verbonden met de scoutsbeweging en de Vlaamse Volksbeweging. En ten slotte was hij een vooraanstaand Vlaams-nationalistisch politicus. Tijdens de periode 1977-1978 was hij voorzitter van het Vlaams Parlement, dat toen nog Vlaamse Raad heette.

In het oog

De leeszaal is de plek bij uitstek waar bezoekers in contact komen met de collectie. Om de aandacht van de bezoekers te vestigen op nieuwe aanwinsten of op bijzondere stukken, werd een bijkomende ruimte gecreëerd. Er vinden beperkte tentoonstellingen plaats onder de titel 'In het oog'. – U vindt overigens telkens een neerslag op www.advn.be. Sinds 2007 bracht het ADVN verschillende collecties onder de aandacht (de unieke collectie frontblaadjes, publicaties over Belgisch Congo en Zuid-Afrika, het iconografisch materiaal over Groot-Nederland, foto's over het frontleven tijdens de Eerste Wereldoorlog). De honderdste verjaardag van het incident met 'Majoor Kopaf' is aanleiding om een selectie tentoon te stellen uit het archief van Jozef Grote. Ter herinnering: toen koning Leopold II op 13 juni 1909 Antwerpen bezocht, attendeerde Jozef Grote de bevelvoerende majoor van de burgerwacht erop dat hij zijn bevelen in het Nederlands diende te geven. De majoor repliceerde met een sabelhouw die de strooiende hoed van Grote doorkliefde. (Het volledige verhaal in "De hoed en Majoor Kopaf. Een *corpus delicti* overgedragen aan het ADVN", *ADV-N-Mededelingen*, 2006/15, pp. 7-8). Het vervolg van het incident speelde een symbolische rol in de strijd voor de toepassing van de taalwetten.

De tentoonstelling loopt van 14 juni tot 14 september 2009 in de leeszaal van het ADVN.

Maart 2009 - mei 2009

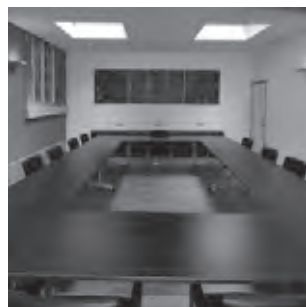
Toelichting bij de aangegeven bronncategorieën

AR..... archief   PE..... periodieken
 AV ..... audiovisueel archief   NE..... necrologia
 BO..... bibliotheekwerken   DA ..... documentatie

De aanduidingen zijn indicatief en worden aangepast naargelang van de verwerking van de overdracht.

2009/043 Wim Van der Elst, Brussel ..... AR / AV
 2009/044 Uitgeverij Egmont, Brussel ..... BO
 2009/045 Familie Jeanne Boudewijn–Dillen,
 Mortsel ..... NE
 2009/046 Kadoc-K.U.Leuven, Leuven ..... BO
 2009/047 Jozef Bussels, Hechtel–Eksel ..... DA / PE
 2009/048 Vlaams Belang Jongeren vzw,
 Nationaal Secretariaat (VBJ), Brussel ..... AV / BO / DA / PE
 2009/049 Lieven Bockaert, Aalter ..... AR
 2009/050 Heinzmann, Antwerpen ..... AV
 2009/051 Algemeen Nederlands
 Zangverbond vzw (ANZ), Deurne ..... AV
 2009/052 Henri Sprangers, Mechelen ..... BO
 2009/053 Pieter van Hees, Utrecht (NL) ..... AR / BO / DA
 2009/054 Johan Laeremans, Grimbergen ..... AR / BO / PE
 2009/055 Marc De Bie, Moorsel ..... AR
 2009/056 Nand Van Dingenen, Aalst ..... AR
 2009/057 Jeroen Poppe, Gent ..... BO
 2009/058 Familie Yvonne Mortelmans,
 Boechout ..... NE
 2009/059 Hélène Depestele–Audenaert,
 De Pinte ..... NE

2009/060 Hortense Aelbers–Cuypers,
 Blankenberge ..... NE
 2009/061 Familie Britta Bovyn,
 Sint-Stevens-Woluwe ..... NE
 2009/062 Familie Hendrik Dillen ..... NE
 2009/063 Luc Filliaert, Nieuwpoort ..... BO / DA / PE
 2009/064 Verbond VOS vzw, Antwerpen ..... AR
 2009/065 Pol Feytens, Merchtem ..... DA
 2009/066 Arthur Holevoet, Illinois (US) ..... AR
 2009/067 Werner Vandenberghe, Kortrijk ..... AV
 2009/068 Lode Wils, Heverlee ..... BO
 2009/069 Erik Peeters, Berchem ..... AV
 2009/070 Studiecentrum Joris van Severen vzw,
 Ieper ..... BO
 2009/071 Stichting Zannekin, Ieper ..... BO
 2009/072 Emelie Groven–Vandercappellen,
 Ekeren ..... DA / NE
 2009/073 Familie Joris Waegeman,
 Denderleeuw ..... NE
 2009/074 Lutgardis D’hont-Huys, Gent ..... NE
 2009/075 Frieda Dierckx, Berchem ..... AR / AV / BO
 2009/076 Roelof L.J.A. Gaspar,
 ‘s-Hertogenbosch (NL) ..... BO
 2009/077 Reinoud D’Haese, Lokeren ..... BO
 2009/078 Philippe Haeyaert, Wevelgem ..... AV
 2009/079 Familie Edgard Swinnen, Antwerpen ..... NE
 2009/080 Familie Cecile De Wulf, Meise ..... NE
 2009/081 Josée De Keuster–Heyrman,
 Antwerpen ..... NE
 2009/082 Mia Bogaert, Gent ..... BO
 2009/083 Meulenhoff-Manteau, Antwerpen ..... BO
 2009/084 Familie Marie-Josée Van den Kerckhove,
 Aalter ..... NE
 2009/085 Familie Johan Vanwalleghem, Brussel ..... NE

ADV N

ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26 2018 Antwerpen

[T] +32 [0]3-225 18 37

[F] +32[0]3-226 64 05

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be